

Dombóvári János

MAGYAR ZENETÖRTÉNETI KÉRDÉSEK LAVOTTÁN INNEN ÉS TÚL XV. Zenetudományi konferencia Zemplénben – 2025. október 9-11.

Az idei konferencia 1990 óta a tizenötödik volt a sorban, amelyet október 9. és 11. között Mosonyi Mihály, valamint Farkas Ferenc születésének 210., illetve 120. évfordulója emlékére rendeztek Sátoraljaújhelyen és Tállyán. A konferencián – a stájerországi Gráctól a partiumi Nagyváradig – a magyar zenetörténeti kérdéseket kilenc előadó járta körül. Az ünnepi hangverseny szólistája, Christoph Urbanetz viola da gamba hangszerével Bécsből érkezett. A konferencia díszvendégeként a résztvevők a sátoraljaújhelyi zenei közíró, professor emeritus Tusnády Lászlót köszöntötték. Sor került a 2025. évi Lavotta János-díj átadására is.

A nyitó nap délutánján *Fehérné Sulyok Éva*, a tudományos ülések példásan felkészült moderátora, mielőtt az első előadót szólította, *Nyíri Pétert*, a széphalmi Magyar Nyelv Múzeuma igazgatóját, az önkormányzat alpolgármesterét kérte fel, hogy köszöntse a Városháza dísztermében megjelenteket és a három napos tanácskozást nyissa meg.

Megnyitóbeszédében az Anyanyelvápolók Szövetsége elnöke figyelemre méltó párhuzamot vont Sátoraljaújhely Magyar Nyelv Városa címe, és a Lavotta János Kamarazenekar, valamint alapító művészeti vezetőjének friss Magyar Örökség díja

Fehérné Sulyok Éva

között,

mert véleménye szerint, immár az egykori vármegyeszékhely a verbunkoszene városa is.

Hubay Jenő Ima című, brácsára átírt darabját a konferencia sikeréért ajánlva Dombóvári János és Bojti Eszter mutatta be.

Fehérné Sulyok Éva *Tusnády László* előadását az alábbi történettel vezette be: „*Liszt nem tud magyarul, Jókainé pedig nem ért a zenéhez. Hogy fogják ezek egymásnak*

Nyíri Péter

tud magyarul, Jókainé pedig nem ért a zenéhez. Hogy fogják ezek egymásnak

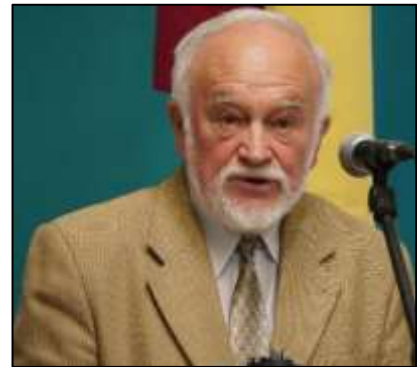

megmagyarázni, hol álljon meg a szavaló, hol engedje a zeneművészt egyedül játszani, hol hagyja abba a zenész s engedje a szavalót beszélni? S aztán hol működjenek egyszerre, szavalva, zenélve? Hol emelje a zenekíséretre a szavaló az indulatkitörésben a hangját, hogy

tompítsa a zeneművész a kísérteties elbeszélésnél a zongora húrjait? {...}

Máig se értem én, hogyan volt? De kétszer fél órai próba után, hol Liszt magyarázta Jókainénak „Most itt jön az asszonyok örömszaja! – itt a menyasszony kétségbeesik – itt dobog a halálparipa {...}”, majd meg Jókainé magyarázta Lisztnek: „ez a mondás magyarul mit jelent, s hogy a második próba után azt mondám nekik: „No lám, két lecke alatt Liszt megtanult magyarul s Jókainé megtanult zongorázni! Semmi sem könnyebb ennél.”

Jókai Mór gondolatai 1873 januárjában hangozhattak el, amikor Liszt Ferenc egy Laborfalvi Rózával tervezett monodráma előadásának próbájára érkezett Pestre. A fenti idézet a magyar romantika kétszáz éve született írójának a zenéhez való kötődéséről árulkodik. Ahogy reformkorunk nagyjai kitekintenek az időből, úgy Tuszány László is, amikor *Jókai és a magyar zene* címmel elemezte a zeneértő Jókainak Lavotta, Liszt, Mosonyi muzsikájához való viszonyát, mindezt az Árpád-házi királyainktól Mohácson át Garibaldi Risorgimentójáig nagy ívű történelmi háttérbe helyezve.¹

Tuszány László

Gombos László

Ismert, hogy Farkas Ferenc a római Santa Cecilia Akadémia ösztöndíjasaként Ottorino Respighinél tanult. Nemcsak mestere lenyűgöző személyisége, széles körű műveltsége, szakmai igényessége ejtette rabul, hanem ekkor döbbenhetett rá arra is, hogy mennyire fontos saját zenei gyökereinek megismerése, ugyanis e nélkül nem válhat igazán magyar zeneszerzővé. *Gombos László* szakavatott ismerője Farkas Ferenc életművének, ezúttal *Farkas Ferenc népzenei gyűjtései az 1930-as években* címmel, a zeneszerző kevésbé ismert oldaláról beszélt, majd előadását Bojti Eszter zongorakíséretével a fuvolán játszó Fülep Márk *Bihari román táncok* című darabjával zárta.

¹ Az előadás szövege a *Parlando* 2025/6. számában olvasható.

Bojti Eszter és Fülep Márk

zenepedagógiának, és a zenetudománynak szentelte. Olyan személyiség, akinek legfontosabb fegyvere a tudás és az alkotói gondolat. Kollégái és tanítványai szeretik bölcsességét, humanizmusát és azt, hogy még a nehéz helyzetekben is határozott, szelíden nyugodt, feszültségeket oldani igyekvő... Valószínűleg ezek a kedvelt tulajdonságai arra vezethetők vissza, hogy Győrben lekipásztorkodó és korán elhunyt édesapja nemcsak a nevét, de közösséget szolgáló lelkiségét is rá örökölte.”

Férje hagyatékának „mélységes mély kútjából” Ittészné Kövendi Kata ezúttal Ittész Mihály kortárszenei kapcsolatait – a közönség számára Szőnyi Erzsébet, Sári József, Balázs Árpád egy-egy levelét is mellékelve – tárta a hallgatóság elé.

Ittészné Kövendi Kata

Lászlóffy Zsolt

A kávészünet előtti előadáshoz a moderátor Ittész Mihály életrajzából idézett: „Bár nyilvános fórumokon zenepedagógusnak és művészeti írónak nevezik, teljes körű jellemzésére talán a zenei művelődés politikusi cím a legmegfelelőbb, mert Ittész Mihály a szó lelkiismereti értelmében mindig is nemzetpolitikában gondolkodott, életútját pedig Kodály ügyének, a magyar

A kolozsvári születésű Lászlóffy Zsolt² Nagyváradról érkezett, s az impérium váltások viharát is megtapasztaló Farkas Ferenc kolozsvári éveiről értekezett. A zeneszerző régi barátja, Vaszy Viktor segítségével került 1941-ben Kolozsvárra, ahol a konzervatórium zeneszerzés tanára, majd 1943 januárjától igazgatója lett. Azon túl, hogy ez élete első, megélhetést biztosító állása, egyben a hazai és nemzetközi karrier kezdetét is jelentette Farkas Ferenc számára.

A délután utolsó előadása – *Magyar hang* címmel – Fülep Márk jóvoltából zenei csemegének ígérkezett, ugyanis a Lavotta

² Lászlóffy Zsolt zeneszerzés és karmester szakon szerzett diplomái mellett számos mesterkurzus résztvevője, doktori fokozatát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerezte. 1999-től tanít a Partiumi Keresztény Egyetemen, melynek ma már docense. Mellette 2006-tól a Nagyváradai Filharmónia karigazgatója. Előadásának címe: *Küldetés a világháború árnyékában. Farkas Ferenc zeneszerző kolozsvári évei.*

János Kamarazenekar verbunkos CD-jén is hallható Doppler Ferenc Magyar fantázia pasztorál³ című, lényegében rendhagyó fuvolaversenyéről szolt.

A hagyományok közé tartozik az is, hogy a szervezők a zempléni konferenciának egy-egy kerek születésnapos díszvendéget⁴ hívnak. Az idén a Svájcban élő, 80 esztendőös *Farkas András* karmesterre, a zeneszerző fiára esett a választás. A felkérésre az alábbi válasz érkezett:

„Kedves János! Nagyon köszönöm a meghívást, ami sokat jelent nekem. Sajnos egészségi állapotom már nem engedi, hogy utazzak, és nagy sajnálattal kénytelen vagyok lemondani sátoraljaujhelyi látogatásomat. Sok sikert kívánok ezekhez a napokhoz, amelyeket édesapám és Mosonyi Mihály emlékére szerveztek. Sok baráti üdvözlettel, András”

Azonban a szervezők nem estek kétségbe s hamar méltó díszvendéget találtak a

Zenés beszélgetés a konferencia díszvendégével...

85 esztendőös irodalomtörténész, költő, műfordító, zenei közíró, professor emeritus *Tusnády László* személyében. A nyitónap zárásaként a nagy tudású, hallatlanul szerény professzorral *Dombóvári János* beszélgetett a gyermekkor zenei élményeiről, a készséggel felvállalt zenei közíróságáról⁵, a „török Bartók

Bélával”, Ahmed Adnan Saygunnal való találkozásáról. A beszélgetést brácsán zongorakísérettel elhangzó Hubay-zeneművek⁶ foglalták keretbe.

A konferencia második napjának nyitóelőadását *Dombóvári János* tartotta *Sátoraljaujhelyről a németországi Rastattig. Molnár Pál* karmester, zeneszerző, *feltaláló pályaképe* címmel. Nyolcvan éve született Sátoraljaujhelyen az egykori

³ A Lavotta János Kamarazenekar számára egyik legkedvesebb mű a repertoárból Doppler Ferenc Magyar fantázia pasztorál című műve. Ebben közrejátszik egyrészt maga a darab, valamint Dombóvári János Imre fuvolaművész mindannyiszor feledhetetlen szólójátéka. S amelynek nagy szerepe volt abban is, hogy az együttes 2008-ban a kőszegi Országos Kamarazenekari Fesztivál Fődíjasa lett, hiszen a méltatásban a szolista játékát az akadémiai zsűri – Kostyál Kálmán, Devich János, Devich Sándor – külön kiemelte.

⁴ Díszvendégek korábbiakról: Szőnyi Erzsébet, Rolla János, Bónis Ferenc, Erkel Tibor, Szecsődi Ferenc

⁵ Tusnády László elhangzott előadásai:

Liszt, a remény zenéje (2012)

A magyarság öntudatra ébredése és Lavotta János életműve (2014)

Mosonyi Mihály hazaszeretete és a megtisztulás kérdése (2015)

Lelkünk tükre – Kodály Zoltán és anyanyelvünk (2017)

Lavotta és Zrínyi (2020)

Arany János és Kodály Zoltán nyelvzenéje (2022)

Csokonai és Lavotta a világ útvesztőjében (2024)

Jókai Mór és a magyar zene (2025)

⁶ A Dombóvári János és Bojti Eszter hangszerjátékában elhangzott két Hubay-darab: Mese, Az arcképe előtt.

Dombóvári János

zeneiskolás növendék, akit a nyugati zenei világban megtalálva a millennium éveiben nyaranta úgy a Lavotta János Kamarazenekar, mint az újhelyi közönség minden alkalommal szeretettel és megbecsüléssel vett körül. Fájdalmas, hogy szép ívű pályája 2019-ben bekövetkezett váratlan halála következtében

feltalálói sikereinek csúcsán megszakadt.⁷

Mosonyi Mihály 1842-ben – kevéske pénzével s néhány művével – útnak indult Pestre, hogy kenyerét, s boldogulásának útját zongoratanárként keresse.

A moderátor Mosonyi „hazaérkezését”, a zeneszerző első életrajz írójától, Ábrányi Kornéltól idézte: *„Mindjárt Pestre jövetelekor igyekezett a befolyásosabb zeneművészeti és műkedvelői körökkel megismerkedni. Az akkoriban keletkezett és sokáig szép virágzásnak is örvendett pesti hangászegylet vezérfitai és képviselőivel közvetlen kapcsolatba került... Később szoros barátságba lépett Erkel Ferencsel, s a magyar nemzeti színház akkori tényező művészeivel is, s a 40-es évek vége felé, vele már, mint általánosan tisztelt és nagyra becsült fővárosi zenészeti tekintéllyel találkozunk.”* Az Örvidéken élő Radics Éva *Fül és lélek* címmel Mosonyi Mihály zenepedagógiai gondolataiból értékes és hasznos csokrot állított össze.

Radics Éva

Lavotta János-díj átadása

A Lavotta János Kamarazenekar Alapítvány kuratóriuma úgy határozott, hogy a Lavotta János-díjat⁸, az abaúji, zempléni térség egyetlen művészeti díját 2025-ben **Sziklavári Károly**-, a magát intézményfüggetlen kutató és szakírónak tartó zenepedagógus részére adományozza.

⁷ Az előadás szövege a Parlando 2025./6. számában olvasható.

⁸ Az alapítók szándéka szerint: „A Lavotta Alapítvány kuratóriuma 1991-ben Lavotta János-díj létrehozását kezdeményezte a történelmi Zemplén- és Abaúj településein működő művészek, e táj kultúrájának gyarapításáért fáradozók kitartó, magas színvonalú művészeti munkájának-, továbbá Lavotta János életművét kutató, népszerűsítő, hagyományt teremtő és ápoló, tudományos tevékenység elismerésére.”

Mosonyi Mihály 210., valamint Farkas Ferenc születésének 120. évében, a XV. Zempléni zenetudományi konferencia (10.09-11.) keretében a díj harmincadik alkalommal történő átadására került sor.

Indoklás

Sziklavári Károly a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Miskolci

Tagozatán 1990-ben „zeneiskolai szolfézs-és zeneelmélet tanár”-i diplomát-, majd öt esztendő múlva Budapesten, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán egyetemi „iskolai ének-zenetanár és zeneelmélet tanár”-i képesítést szerzett.

Kutatási területe elsősorban a magyar zenetörténetre terjed ki, azonban a külföldi szerzőknél, ahol kapcsolódási pontot talál a verbunkos zenei stílusával, mint J. Haydn és J. Brahms esetében, készséggel tárja az olvasó elé. Szerzői bibliográfiája ennek megfelelően gazdag. A teljesség igénye nélkül tanulmányokat publikált a Himnuszról, Szózatról, Erkel Ferenc Bánk bánjáról, Erkel Sándorról, Bartók Kossuth szimfonikus költeményéről, Dohnányi humoráról, Farkas Rákóczi kantatájáról, az „ezer arcú verbunkosról”, a régi magyar billentyűs muzsikáról, továbbá Vörösmarty és a muzsika, J. Haydn és a magyar zenetörténet, J. Brahms magyar táncai és a magyar hagyomány címmel, valamint életrajzi kötete jelent meg Egressy Béniről.

Sziklavári Károly Lavotta János-díja

A zempléni zenetudományi konferenciáknak bő két évtizede előadója, eddig 11 előadását hallhatták a résztvevők. Ezek közül három tanulmánya jelent meg az általa is szerkesztett „LAVOTTÁTÓL KODÁLYIG. Zempléni verbunkos konferenciák” három évtizedét bemutató tanulmánykötetben⁹.

A Lavotta Kamarazenekar Alapítvány kuratóriuma a Lavotta János-díj odaítélésével fejezi ki nagyrabecsülését Sziklavári Károly

zenei közírói tevékenysége iránt és köszöni meg azt a felbecsülhetetlen értékű szakmai támogatást, amelyben a zempléni Lavotta-mozgalmat részesítette.

⁹ LAVOTTÁTÓL KODÁLYIG. Zempléni verbunkos konferenciák (1990–2020). Szerkesztette: Sziklavári Károly – Dombóvári János. Lavotta János Kamarazenekar Alapítvány, Sátoraljaújhely, 2021

Ezt követően *Sziklavári Károly* – mint friss Lavotta János-díjas – folytatta a Mosonyi életmű bemutatását, előadása¹⁰ pedig arról szólt, hogy Liszt barátját miért is tartjuk a legjelentősebb dalkomponistáink egyikének.

A kávészünet után Fülep Márk két Lavotta-feldolgozása – a Lassú Magyar (Homoródi), valamint az Ima tétel a Szigetvár ostroma című programzenéből – hangzott el a Széptan Alapfokú Művészeti Iskola fuvolásainak, továbbá tanáruk, Adriányi Pálné, valamint a szerző közreműködésével.

Adriányi Pálné és fuvolás növendékei

A sátoraljaújhelyi előadások befejezéseként Fehérné Sulyok Éva egy rendhagyó videofilm vetítését a következő idézettel vezette be:

„A magyar biedermeier festmények egyik legszebbikén kedves ifjú pár néz figyelmesen.¹¹ A nem is annyira marcona honfi lány, csigákban aláomló romantikus hajviselete, dús szakálla és a fiatalasszony közepén elválasztott tükörsima, oldalt fonatokkal ékes frizurája, pasztellszínű selyemruhájának szabása kétséget sem hagy afelől, hogy valamikor az 1840-es évek közepén járunk, talán éppen a reformkori Pesten. Mindkettőjük ujján keskeny karikagyűrű fénylik, a kezek, karok egymást érintő, ölelő játéka bensőséges hangulatot kölcsönöz a festménynek.”

Elek Szilvia

Talán ez a festmény ihlette *Elek Szilvia* zongora-csembaló és pianoforte művészt, több színdarab alkotóját a „*Levelek Paulinához*” című egyfelvonásos drámája megírására. A három szereplős – a Mosonyit megszemélyesítő Hirtling István, a Clara Schumann alakító Hűvösvölgyi Ildikó, a narrátor szerepében Sziklavári Károly, a zongoradarabokat Kassai

István játszotta – videofilm izgalmasan megírt, szívszorító, olykor pedig megrendítő párbeszédben mutatja be a zeneszerző múlhatatlan szerelmét, amit a már évek óta elveszített felesége iránt érzett.

¹⁰ Sziklavári Károly előadásának címe: Mosonyi Mihály, a legjelentősebb dalkomponistáink egyike

¹¹ A kép Mosonyi Mihályt és feleségét Weber Paulinát ábrázolja, melyet Mosonyi sógora, Weber Henrik festett, s mai napig a Nemzeti Galériában látható.

Díszhangverseny – különlegességekkel

Hagyománya az is a zempléni konferenciáknak, hogy a Városháza dísztermében ünnepi hangverseny köszönti a hallgatókat, köztük kiemelten is a zenetudós vendégeket. Az elmúlt évben a viola d'amore „bájos” hangjának – Leopold Mozart jellemezte így – sikere után, az idén egy újabb régizenében használatos hangszerrel, a *viola da gambával* ismerkedhetett meg a díszterem közönsége. A hangszer európai hírnő játékos, *Christoph Urbanetz* ugyanúgy Bécsből érkezett, mint legutóbb konferencián édesanyja, a barokk hangszeren játszó Urbanetz-Vig Margit. Fehérné Sulyok Éva ezúttal műsorvezetői szerepében röviden ismertette a gamba történetét, majd először szólódarabokat¹² – többnyire barokk táncokat – játszó Urbanetz Kristófit szólította a dobogóra. Műsorának második felében Johann Gottlieb Graun¹³ gambára és vonósokra írt a-moll versenyműve hangzott el a Lavotta János Kamarazenekar kíséretével. Az igényesen megkomponált szép muzsika a szólistát

Christoph Urbanetz

¹² Karl Friedrich Abel (1723–1787): Arpeggiata
Marin Marais (1656–1728): Les Voix humaines
Georg Philipp Telemann (1681–1767): Sonata für Viola da gamba, senza Cembalo: Vivace
Tobias Hume (ca.1579–1645): Pavan in a-moll
Sainte-Colombe (ca. 1640–ca. 1700): Chaconne
Johann Sebastian Bach (1685–1750): Cellosuite d-moll BWV 1008 - Prelude
Georg Philipp Telemann (1681–1767): Fantasie Nr. 2 D-Dur TWV 40: 27-Vivace, Andante, Presto

¹³ Johann Gottlieb Graun (1703–1771) német barokk zeneszerző, Carl Heinrich Graun bátyja, korának széles körben ismert hangszeres zeneszerzője

és az együttest egyaránt komoly feladat elé állította. A bécsi vendég magabiztos, technikailag kifogástalan, lenyűgöző játékának méltó partnere volt a cselló continuo szólamát játszó Dombóvári Zsolt, aki érzékeny, rugalmas, pontos lekövetéssel nemcsak a szólistát segítette, hanem irányítója volt az együttes játékának is. Christoph Urbanetz igen sikeres gamba koncertjével – nem mellesleg rokonszenves, vonzó külső megjelenésével is – minden bizonnyal új híveket szerzett a régizenének.

Kerek Gábor Közeledő

A hangverseny befejező része – a nagyszerű zeneszerző, aki művésze hangszereinek (fagott, blockflöte) és barát – *Kerek Gábor Közeledő* legújabb, 337. opusának bemutatója okán különleges csemegét ígért. A születési évfordulóra – Mosonyi műveiből vett motívumok felhasználásával¹⁴ – komponált, valamint a Lavotta János Kamarazenekarnak ajánlott

¹⁴ *Mosonyi úr komoly*: részlet a Magyar Gyermekvilág ciklusból – Árvaleány tételből
Mosonyi úr tréfás: részlet a Magyar Gyermekvilág ciklusból – Gyermekbáli jelenet tételből
Mosonyi úr gavottot jár: részletek a Magyar Gyermekvilág ciklusból – Cserebogarászat és Árvaleány tételekből
Mosonyi úr szomorú: részletek az I. szimfónia II. tétel kezdete és a Hazám, hazám című magyar népdal néhány üteme
Mosonyi úr vidám: részlet a Magyar Gyermekvilág ciklusból – A kis cigány tételből és Gyászhangok Széchenyi István halálára című műből

Tiszteletem, Mosonyi Úr! tulajdonképpen programzene, amelyet a szerző az alábbi karakteres tételcímekkel nevezett meg: I. Mosonyi úr komoly; II. Mosonyi úr tréfás; III. Mosonyi úr gavottot jár; IV. Mosonyi úr szomorú; V. Mosonyi úr vidám. Az együttes tagjai – noha szokásos módon a szerző vezénylese mellett is kihívást jelentett a zenemű előadása – hálásak a zenei élményért és a darab újbóli megszólaltatásának lehetőségét reménykedve várják.

A konferencia harmadik napja Tállyán

Serfőző Szabolcs polgármester távollétében a Községháza házasságkötő

termében Újvári Mária művelődésszervező köszöntötte az érdeklődőket. A tanácskozás utolsó előadását *Weiner Leó zeneszerzői életművéről* a Liszt- és Weiner-díjas *Kassai István* tartotta. A 140 évvel ezelőtt született Weiner Leó a „nagy nemzedék”, Dohnányi, Bartók és Kodály zeneszerző-generációjához

tartozott. Pályája azonban egyikőjükhez sem hasonlítható. A kétszeres Kossuth-díjas szerző egész élete a Zeneakadémiához kötődött, melynek nemcsak zeneszerzés és zeneelmélet, hanem legendás kamarazene tanára is volt. Nem véletlen hogy világhírű zeneművészek tartották mesterüknek.

Az előadás elhangzása után Fehérné Sulyok Éva *Christoph Urbanetz* szóló gamba koncertjére hívta meg a résztvevőket. A művész az előző esti újhelyi

Kassai István

hangversenytől többségében eltérő műsorral¹⁵ lepte meg a közönséget. A szép előadás a hallgatók tetszését Tállyán is elnyerte.

A konferencia előadói jelenlétében a Lavotta Alapítvány, a Lavotta János Alapfokú Művészeti Iskola, valamint a Polgármesteri Hivatal képviselői – a Himnusz

éneklésével kísérve – elhelyezték az emlékezés koszorúit Lavotta domborművén, azon a feltételezett patika falán, ahol a „Magyar Orpheus” utolsó óráit töltötte.

Síremlékénél a temetőben a Lavotta János Kamarazenekar művészeti vezetője emlékbeszéd helyett ezúttal a közelmúltban odaítélt Magyar Örökség Díj mögött a 35 éven keresztül végzett nemzeti örökséget – köztük hangsúlyozottan Lavotta János emlékét – ápoló munkát méltatta s köszönte meg a jelenlévőknek.

A Szózat hangjaival kísért koszorúzással ért véget az idei XV. Zempléni zenetudományi konferencia.

¹⁵ Sainte-Colombe: Prelude, Chaconne

Georg Philipp Telemann: Fantasie Nr. 5 B-Dur TWV 40:30-Allegro, Largo, Allegro

Tobias Hume: Captain Humes Pavan

Johann Sebastian Bach: Cellosuite d-moll BWV 1008 - Prelude

Georg Philipp Telemann: Fantasie Nr. 11 d-moll TWV 40:36 – Allegro, Grave, Allegro

Karl Friedrich Abel: Arpeggiata

Marin Marais: Les Voix humaines

Georg Philipp Telemann: Sonata für Viola da gamba, senza Cembalo – Vivace

